

אשכולות

העלון הלאומי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

פרשת ויצא

גליון 317 | ז' בכסלו ה'תשע"ה
(שנה תשיעית)

כניסת שבת 16:16
 צאת שבת 17:16

הסולם כהדרכה בעבודת ה'

ר' יצחק ג'מאל

וַיְחַלֵּם וְהִנֵּה סֹלֶם מְצַב אֶרְצָה וְרָאִישׁוֹ מְגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאַלְהֵי יִצְחָק הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שׂוֹכֵב עָלֶיהָ לֶךְ אֶתְנַנְּהָ וּלְזֶרְעֶךָ: וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרֵי הָאֶרֶץ וּפְרֻצַּת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכֶוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ: וְהִנֵּה אֲנִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ: (בראשית כח, יב-יט)

בפסוקים אלו מתארת התורה את חלום יעקב. חז"ל ובעקבותיהם הראשונים ייחסו חשיבות רבה למראה זה, עד שהרמב"ן השווה מראה זה למראה שנראה לאברהם בברית בין הבתרים.

והנה, כמו בכל סיפורי האבות, עלינו להביט על המאורעות בשני היבטים – היבט פרטי והיבט כללי. בהיבט הפרטי אנו קוראים על יעקב הבורח לחוץ לארץ במצות אמו מפני עשו אחיו, והוא מקבל הבטחה ייחודית על שמירה תמידית: "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך" – הבטחה שלא מצינו כמותה אצל שאר האבות. ולפי זה, משמעות הסולם והמלאכים היורדים ועולים בו היא סמל למלאכים הבאים לשמור עליו, וכמאמר חז"ל (הובא ברש"י) שמלאכי א"י מתחלפים במלאכי חו"ל הבאים לשמור על הצדיק.

לעומת זאת, בהיבט הכללי, יש בחלום זה לקח לדורות, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים", והמחזה טומן בחובו מסרים גדולים, הן לאדם הפרטי והן לאומה הישראלית בכללותה.

הרמב"ם במורה הנבוכים (פתיחה) כותב שיש שני סוגים של משלים נבואיים: יש משלים שבאים להדגיש עניין מסוים כללי, ואין חשיבות בכל פרט ופרט במשל. מאידך, יש משלים שלכל מילה בהם יש חשיבות כבירה. כדוגמה לסוג זה מציין הרמב"ם את חלומו של יעקב.

אבקש להתמקד במשמעות הסמלית של הסולם, ובלקחים הנלמדים ממנו בצורה ובדרך שיש לעלות בו.

ראשית, הסולם מסמל כי הדרך הנכונה להתקרב לה' היא ההדרגתיות – שלב אחרי שלב וללא קפיצות דרסטיות וקיצוניות. הרמב"ם בספרו מסילת ישרים לימד אותנו כי על האדם ללכת במסילה צעד אחר צעד, ולא בכדי קרא לספרו **מסילת ישרים**. הדרך לצמרת הסולם, מוכרחת אפוא לעבור בשלבי הבסיס של הסולם. הגם שהדברים פשוטים, לצערנו אנו עדים לתופעה מצויה בדורנו שאנשים גם מיראי ה', המקפידים על דקדוקים של פרישות וחסידות כאשר טרם כבשו את המדרגות הבסיסיות של הסולם.

הקפדה מיוחדת על כך אפשר לראות אצל יעקב עצמו. בסוף הפרשה ה' נגלה ללבן ואומר לו להישמר ולא לגעת ביעקב: וַיָּבֹא אֶל-לֵבָי אֱלֹהִים אֶל לֶבֶן הָאֶרְמִי בְּחֹלֶם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן תִּדְבַּר עִם יַעֲקֹב מְטוֹב עַד רָע" (בראשית לא, כד).

חז"ל שאלו, בזכות מה ניצל יעקב מלבן, והתשובה לכאורה מפורשת בכתוב, שזכות אבות עמדה לו: "לולי א-להי אבי א-להי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי את עניי ואת יגיע פפי ראה א-להים ויזכח אמש" (שם שם, מב), אלא שהמדרש אומר אחרת:

"השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע", מכאן אנו למדין שזכות מלאכה עומדת במקום שאין יכול זכות אבות לעמוד, שנאמר 'לולי א-להי אבי אברהם' וגו', א"כ לא עמדה לו זכות אבותיו אלא לשמירת ממונו. 'את עניי ואת יגיע כפי ראה א-להים ויזכח אמש' – שהזהירו מהרע לו בזכות יגיע כפיו, למד שלא יאמר אדם אוכל ואשתה ואראה בטוב ולא אטריח עצמי ומן השמים ירחמו, לכך נאמר 'ומעשה ידיו ברכת' (איוב א), צריך לאדם לעמוד ולעשות בשתי ידיו והקב"ה שולח את ברכתו (תנחומא ויצא, יג).

המדרש מגלה, שזכות אבות הייתה מועילה להציל את ממונו, אך מה שהציל את גופו היתה זכות העבודה ביושר ובתמימות.

{המשך בעמוד האחרון}

איתותי כצלמך

למאור מאיר תורג'מן
 לרגל כניסתו לתפקיד
 אחראי שבו"שים בישיבתנו
 יחד עם ר' צוריאל שושן
 שתזכה
 להרבות חיילים לתורה

העלון יוצא לאור ע"י
ישיבת כרם ביבנה
www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:
eshkolot@gmail.com

מערכת אשכולות
 איתאל סופר,
 נתנאל כהן

סמך באסכתא

והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו סלע היה שוה - פטור. ואם איתא לדרב הונא, מגו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו - לישתבע נמי אגילגול שבועה כמה היה שוה. ועל קושיא זו אמר רב אשי: אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא, ואמר לי: תהא במאמינו. היינו, שהלווה מאמין למלוה שאינה ברשותו, ולכן אין משביעים אותו (אך אינו מאמין לו כמה היה שווה, דלא קים ליה בגויה).

ומכאן, שכאשר אינו מאמינו, באמת ישבע שאינה ברשותו ומגלגלים עליו כמה היה שוה, כקושיית הגמ'. וכ"כ הרמב"ם שם: "אמר הלוה סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שוה והמלוה אומר סלע הלוייתך עליו וחמשה דינרין היה שוה ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול שלא היה שוה יתר על ה' דינרים וישלם הדינר". ובשו"ע (שם, סעי' יב) מפורש יותר: "אם הלוה מאמינו שנאבד, או שיש לו עדים שנאבד, נשבע המלוה היסת, ונפטור. ואם אין הלוה מאמינו שנאבד, וגם אין לו עדים שנאבד, נשבע המלוה שאינו ברשותו, ומגלגל עליו שלא היה שוה יותר ממה שהלוהו".

והיה נראה לכאורה לפ"ז, שרב אשי חזר בו מדבריו לעיל, שהרי לדבריו בברייתא אין שבועה דרב הונא לפי שמאמינו, וא"כ ה"נ בסיפא דרישא. ומעתה יחזור ויעמיד כפשוטה של הברייתא, שבסיפא דרישא מעבירים את השבועה מהלווה למלוה.

אלא דהשתא אינו מובן מדוע המלוה נשבע ולא הלווה (בסיפא דרישא), הרי אין לחוש שמא יוציא הלה את הפקדון, שהרי מאמינו?

ועוד, שהרמב"ם פסק להלכה כביאורו של רב הונא בסיפא דרישא, ומוכח שדין זה נשאר למסקנא דמילתא.

ועכצ"ל דדוקא ברישא דסיפא מאמינו לוח למלוה שאינה ברשותו, אבל בסיפא דרישא אינו מאמין לו גם בזה. [ועי' בתוס' ד"ה תהא במאמינו] ובראשונים שכתבו דברי שא לא מצי לאוקמי שמאמינו].

במשנה ר"פ המפקיד (ג ע"ב) שילם ולא רצה לישבע וכו', נמצא הגגב משלם תשלומי כפל וכו' למי שהפקדון אצלו. ובגמ' (ד ע"ב) א"ר הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו. ומקשים מברייתא (בסיפא דרישא), סלע הלוייתך עליו, שקל היה שוה, והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתני עליו, שלשה דינרין היה שוה - חייב. דשבועה גבי לוח הוא, ואמור רבנן: לשתבע מלוה, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון. ואם איתא לדרב הונא, כיון דמשתבע מלוה שאינה ברשותו - היכי מצי מפיך לה? וכמה תירוצים נאמרו בגמ'. האחרון הוא תירוצו של רב אשי, שאין כוונת הברייתא כפי שהבינה הגמ' בקושיא, שמעבירים את השבועה מהלווה למלוה, אלא זה נשבע וזה נשבע - זה נשבע שאינה ברשותו, וזה נשבע כמה היה שוה. והכי קאמר: מי נשבע תחילה? מלוה נשבע תחילה, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון. ע"כ. ולפ"ז רב אשי חולק על אביי וס"ל דלא חיישינן שמא יטעון ויאמר לו אחר שבועה מצאתיה.

ועוד, לפ"ד רב אשי יוצא, שלא זו בלבד שאין קושיא על רב הונא מהברייתא, אלא אדרבא, יש משם ראייה לשיטתו, שהרי לפי תירוץ זה שכוונת הברייתא "מי נשבע תחילה", א"כ יש שתי שבועות - שבועת מודה במקצת שהלווה נשבע כבכל מקום, ושבועה דרב הונא שאינה ברשותו, המוטלת על המלוה.

והרמב"ם תפס להלכה כתירוצו של רב אשי, וז"ל בפ"ג מהל' מלוה ולוה (ה"ד): "אמר המלוה סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרין היה שוה ישבע המלוה תחלה שאינו ברשותו ואח"כ ישבע הלוה כמה היה שוה שהרי הודה במקצת וישלם הדינר". וכ"ה בשו"ע (ח"מ ס' עב סעי' ע'). ומבואר שאין מעבירים את השבועה ללווה, אלא המלוה נשבע תחילה שבועה דרב הונא ואח"כ נשבע הלוה כמה היה שוה.

והנה בהמשך הגמ' איתא: רב הונא בר תחליפא אמר, רישא דסיפא תיובתא לרב הונא: סלע הלוייתני עליו, שתיים היה שוה,

לא נשכחך

אברהם זריהן

נקודת מחלוקה

חמורו לאבני המקום. הם לא מבינים סוד כוחה של שבועה אחת. שבועה הנשארת לאורך דורות. מאב לבן לוחשים הם, מאב לבן - לא נשכחך. אילו היו מבינים, היו יודעים שזהו אחד הוא. הר הבית ולב יהודי - דבר אחד הוא. וגם בתפוצות הגולה, ליבם ונשמתם נתונים היו תמיד בכותל המזרח. חלומם של רבים היה להגיע למקום הקודש. עבדיה, שרצו את אבניה. בניה, המתאבלים תמיד עליה והנושקים את עפרה. חולמים הם חלום שהבטיחונו נביאינו. חלום ענק שנרקם מול עינינו.

וקמו ורדפו הם, בני השפחה, אחר מקומותינו להקים להם בית תפלות שלהם לרמוס ולשכח מקומות קדושתנו. וכלום אין חפצם כי אם לדמות שקריהם לדת המלך. אולם, יודעים אנו כי לא תדמה המלאכה האלוקית למלאכה האנושית. לעולם.

הר הבית בידינו. אמת, אין אנו יכולים לזקוף את ראשו בגאון, עדיין. אמת, עדיין אין שולטים אנו ביד רמה בתחילה. אך לא רחוק היום וקרוב הדבר מאוד.

עתידים בני השפחה לעורר מלחמה על ירושלים. ובן הגבירה, שלו משפט הירושה, מאב לבן לחש, מאב לבן לוחשים אנו. ירושלים - לא נשכחך.

"עתידים בני ישמעאל לעורר מלחמה על ירושלים". וכל כך למה? אלא מהשנאה היוקדת, והקנאה הקשה הבוקעות מליבם. כבר בזמנים עברו קראו אותם ליצינים, שמאבימלך נתעברה. כבר בזמנים עברו קרא הוא בקול, שוטים אתם, ראו אותי מי הבכור ולמי מגיע משפט הירושה, ראו מי נוחל שני עולמות.

וזוכרים אנו את בני מלכות הרשעה האומרים ערו ערו. כואבים אנו עוד את בית חיינו. זוכרים את טיטוס מחריבנו אשר שרף - לא ניתן, לא שבר - אלא שרף עד היסוד את מקדשנו. אותו טיטוס הגדול אשר בריה קטנה הביסתנו. זוכרים אנו אדריאנוס קיסר רומי, אשר חרש במלח את בירתנו. ואף זוכרים אנו את המלכים התועים אשר הגיעו במסעות ארוכים ובמלחמות עקובות מדם, על מנת להקים עוד בית תפלות להם. וכל זאת לא על מנת אלא להשכיח מליבותינו בית קטן אחד.

בשבעים שנות נשתבחה. שבעים תארים עיטרו את יופייה. ובמרוצת השנים נוספו לה מיני כינויים ושמות לוואי. אך העם היהודי לא שכח ולא זנח, וגם בארצות פזורה זכר אשר נשבע אמונים בעומדו בשעריה לפני צאתו בגלותו - אם אשכחך ירושלים. ירושלים, לא קפיטולינה. ירושלים, לא אל-אקצא. ירושלים היא. ירושלים הייתה וירושלים תישאר.

הם, לעומת זאת, לא מסוגלים להשלים עם העובדה כי אברהם העברי עקד את בנו שנים רבות קודם שאותו משוגע קשר את

והדברים יתבארו באופן נפלא בדרך החסידות:

תפילת ערבית היא התפילה שמתפללים בלילה – בזמן החושך.

וממילא, שני האופנים בסדר התפילות תלויים בשני דרכים להסביר את משמעותו הרוחנית של החושך.

לפי פשוטם של דברים, חשכת הלילה מורה על מצב רוחני ירוד ושפל, מצב ממנו כבר אי אפשר לרדת יותר, אפשר רק לעלות, ובהתאם לכך, סדר התפילות הוא: "ערב ובוקר וצהריים", ההתחלה היא במצב של חושך, וממצב זה עולים מדרגה לדרגה, עד שהופכים את החושך לאור, פעולה שמגיעה לשלמותה בתפילת המנחה (ולכן "אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה").

אולם, בפנימיות העניינים, החושך בעולם הזה מורה על אור נעלה מאד, שמרוב גודל מעלתו אין האדם הגשמי יכול לתפוס אותו ולהשיגו, ולכן בעיני האדם מצב זה נדמה כחושך (על דרך אדם שיושב בשיעור ולא מבין כלום, לא משנה עד כמה נפלא ומדהים יהיה השיעור – אותו אדם לא רק שלא ינהה אלא יסבול!), ואכן מנקודת מבט זו – התחלת עבודת היום היא בתפילת שחרית, המבטאת אור גלוי, כזה שאנו מסוגלים לתפוס, וסיימה ושלמותה בתפילת ערבית, המורה על אור נעלה יותר, כזה שאינו נתפס על ידי האדם.

ולכן תוקנה תפילת ערבית על ידי יעקב – שהוא "בחיר שבאבות" – בגלל מעלתה על תפילות שחרית ומנחה.

ולסיום, בחב"ד נוהגים לברך "שיהיה בטוב הנראה והנגלה", וע"פ המבואר למעלה הדבר מובן:

כיוון שהקב"ה הוא טוב, ו"טבע הטוב – להיטיב", כלומר הקב"ה שהוא מקור הטוב, ממילא הוא מיטיב עם בראויו, אלא שכשם שהקב"ה הוא אין סופי, כך מידותיו אין סופיות, ויתכן מצב בו הטוב שנותן לנו הקב"ה הוא כל כך גדול – עד כדי שאין אנו מסוגלים לקלוט אותו, וממילא מצב זה נראה כחושך! על כן אנו מברכים שמה שהקב"ה נותן, שהוא אכן טוב, לא יהיה טוב רק מצד האמת, אלא טוב כזה שגם אנו נראה את הטוב שבו!

על הפסוק בפרשתנו, "ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש", מפרש רש"י: "ויפגע – רבותינו פירשו לשון תפילה, כמו 'ואל תפגע בי' ולמדנו שתיקן תפילת ערבית".

מזה שתפילת ערבית תוקנה ע"י יעקב, בעוד שתפילות שחרית ומנחה תוקנו ע"י אברהם ויצחק, מובן שתפילת ערבית היא האחרונה בסדר התפילות, כך שסדר התפילות הוא: שחרית, מנחה, ערבית. לעומת זאת, בתהילים נאמר במפורש (וכך משמע בגמ' בברכות), שסדר התפילות הוא "ערב ובוקר וצהריים", כלומר שתפילת ערבית היא התפילה הראשונה.

ויש לומר, ששני סדרים שונים אלו בתפילות נובעים משתי נקודות מבט שונות, ואפילו מנוגדות, על התפילה:

מצד אחד, התפילה היא "עבודה שבלב" (כנלמד מהפסוק "ולעבדו בכל לבבכם"), שפירושה קבלת עול מלכות שמיים ודבקות בה', ועד כדי "התפשטות המציאות" – כלומר עד למצב שהאדם שוכח לחלוטין את מציאותו האישית וחושב רק על התקשרותו ודבקותו בבורא.

מצד שני, ישנו הפירוש הפשוט של התפילה – בקשת הצרכים האישיים של האדם מהקב"ה, כלומר שהאדם לא רק שלא שוכח ממציאותו, אדרבה – הוא עסוק בעצמו ובצרכיו.

ובזה תלוי סדר התפילות:

הכלל בהלכה הוא, ש"במעשה בראשית – היום הולך אחר הלילה" (ולכן נאמר בששת ימי בראשית "ויהי ערב ויהי בוקר"), ואילו "בקדשים – הלילה הולך אחר היום".

ובענייננו, מצד התפילה כ"עבודה שבלב", עבודת ה' ודבקות בו – הרי התפילה היא כקדשים, שבהם הלילה הולך אחר היום, וממילא תפילת ערבית היא האחרונה, ובאה אחרי שחרית ומנחה.

אולם, מצד התפילה כבקשת צרכי האדם – הרי היא שייכת ל"מעשה בראשית", שבו היום הולך אחר הלילה, ולכן תפילת ערבית היא הראשונה בסדר התפילות, לפני שחרית ומנחה (וכמו שנאמר בתהילים "ערב ובוקר וצהריים").

רבי אליעזר יהודה וולדינברג – "ציץ אליעזר"

מרדכי קימלמן (ב')

הגר"צ עוזיאל והגר"ע יוסף. בשנת ה'תרצ"ה (1935), בטרם מלאו לו תשע-עשרה שנה, הוציא ספר עיון בשם "דבר אליעזר" על כמה חקירות בש"ס. בספר ניתן למצוא את הסכמתו של ר' אבא הכהן ברוכוב (שניתנה כשנה לפני שיצא הספר לאור) שבה מציין שכבר שנתיים הוא "בא במשא ומתן בעומקי ההלכה בעניינים שונים וסוגיות שונות עם כבוד ידידי הבחור... הגאון מלא צנא דספרי, סיני ועוקר הרים, כבוד שם תפארתו מורנו הרב ר' אליעזר יהודה וולדינברג", ואם ידוע לנו שהציץ אליעזר היה בן שבע-עשרה בעת כתיבת ההסכמה, היוצא שלכל המאוחר היה בן חמש-עשרה (!) כאשר בא במו"מ. אגב, כאשר הדפיס מחדש ספר זה לאחר כמה עשרות שנים השמיט את כל ההסכמות המפוארות שקיבל אז (מהגר"צ מלצר, מהגר"י סרנא, מבעל המרחשת ומעוד) – עבורו כבר לא היה בכך צורך. את ספרי תשובותיו, עשרים ושתיים במספר, החל להוציא מגיל עשרים ותשע במשך חמשים ושלוש שנים על פני כל חדרי ההלכה מדיני תרומות וזרעים ועד לגיטין ואף חידושים על סדר קדשים. בשנים ה'תשי"ב-ט"ז (1952-56) שקד הציץ אליעזר והוציא את 'הלכות מדינה' על שלשת חלקיו, חיבור

ר' אליעזר יהודה וולדינברג (מעתה: הציץ אליעזר) נולד בשנת ה'תרע"ו (1915) והלך לבית עולמו בל' במרחשוון ה'תשס"ז (2006). בילדותו התגורר מספר שנים בחאלב שבסוריה, לשם גלתה משפחתו לאחר שנחשד אביו ב"ריגול" (תירוץ טורקי ידוע). הם חזרו לירושלים לאחר שנכבשה ע"י הבריטים. בבחרותו למד בישיבת עץ-חיים ולאחר מכן בישיבת חברון. בשנת ה'תרצ"ו (1936) התחתן, ושימש כרב כפר ויתקין למשך תקופה קצרה. אחר-כך עבר לירושלים, שם שימש כראש ישיבת 'שערי ציון' במשותף עם הרב בן-ציון עוזיאל. בשנת ה'תשי"א (1951) התמנה לדיין, בד בבד עם תפקידו כמורה הוראה עבור ביה"ח שערי צדק. גם לאחר שפרש, המשיך לייעץ לב"ד בדיני גיטין שהסתבכו.

לציץ אליעזר כמעט ולא היו תלמידים "מובהקים", או "משמשים" למיניהם, והוא גם התרחק מפוליטיקה. אם רצה מאן-דהוא לראות את הציץ אליעזר – היה צריך רק לחפש בבית המדרש הסמוך לביתו. הציץ אליעזר היה ייחודי בקרבתו הרבה לעדות המזרח, דבר שהתבטא בתקופתו כראש ישיבה שרוב לומדיה היו ספרדים, בבקאות רבה בספריהם של חכמי המזרח, ובידידות קרובה עם

הכוונה שקריאת המגילה היא כהלל, אלא היא תקנה במקום הלל, ולכן אין דינה כהלל ממש ואין צריך לעמוד בה, אולם לגבי ברכת הגומל סברת האליה רבה נשארת בתוקפה.

שנינו במנחות שכשחל יו"כ בערב שבת, הבבלים היו אוכלים את השעיר חי (מפני שיוצא שהלילה הוא כבר שבת ולא ניתן לא להשהות את הקרבן ולא לבשלו). והקשה בעל הלכות קטנות מדוע לא היה ניתן לבשלו בתולדות חמה (חום הבא מהשמש, כגון בגד שהתחמם בשמש)? והרי שבות הותרה במקדש. ומתוך הציץ אליעזר, שלא כל שבות הותרה במקדש, שכן מצינו שנאמר בירושלמי שאין מחזירין ציר עליון של דלת אפילו במקדש, והתוס' (שציטטו את מאמר הירושלמי) פירשו ששבות גדולה לא הותרה במקדש שגזרו בזה שמא יתקע, וכן במה שלא התירו לסדר את הקנים של השלחן ולא ליטול אותם שפירשו התוס' בכמה מקומות משום שחיללו את השבת, וממשיך להביא ראיות על זו הדרך. אם-כך, מסכם, אין פלא שגזרו במקדש תולדות חמה משום תולדות האור (חום הבא מן האש, כגון בגד שנתחמם מהאש) משום מ"ד שתולדות החמה הן כתולדות האור (שבת לט ע"א), ולכן לא יכלו לצלות את השעיר.

מקיף על הנהגת המדינה ע"פ חוקי התורה. בנו היחיד של הציץ אליעזר היה חרדי-קיצוני (ונפטר בחייו), כך שמשפחתו לא ראתה צורך מיוחד בהפצת הספר, ורק לאחר פטירתו הוציאו מוסד הרב קוק את הספר מחדש. בנוסף, הציץ אליעזר מתבלט כפוסק שחקר לעומק את צדדיו הטכניים של עניין מסוים בטרם בא לפסוק. בספרו "שביתת הים" על דיני הפלגת האניה והנהגתה בשבת, הוא מביא מבוא טכני שלם ומסועף (ולמען האמת מעניין בפני עצמו) על כל הפרוצדורות הכלולות בפעילות הספינה והנמל. תיאור זה אסף אחרי כמה ביקורים בנמל חיפה ולאחר תחקור של מהנדסים, שאת חילופי הדברים ביניהם ניתן אף לראות בספר. כיוצא בדבר, ניתן לראות את ידענותו גם בתשובותיו בנושאים רפואיים ועוד. וכבר סיפר רב אחד, שכאשר הגיד לו עניין רפואי שלא הכיר, היה מתפעל כאילו שמע "חידוש" באותו רגע.

האליה רבה סבר שצריך לברך הגומל בעמידה, יען כי נאמר בו "ובמושב זקנים יהללוהו" (ברכות נד ע"ב), ומכיוון שצריך לומר הלל בעמידה, הוא הדין גבי ברכת הגומל. והקשה החת"ם סופר שלפ"ז גם בקריאת המגילה צריך לעמוד, לפי שנאמר בה "קרייתא זו היא הלילא" (מגילה יד ע"א). ותיירץ הציץ אליעזר (ח"ז סימן ס"א), שאין

הסולם כהדרה בעבודת ה' - המשך

גם כאשר חושב שהגיע לדרגה גבוהה בעבודת ה', מושכים אותו למטה כוחות ארציים של קנאה, כבוד, תחרות, עונג גופני או רדיפת ממון. ברגע שאדם מודע למציאות שהוא "מוצב ארצה" – יוכל להילחם ביצריו ולהיבנות. אך אדם שחושב שראשו בשמים עלול ליפול נפילה כואבת. אמנם, מצד שני, ידועים דברי המהר"ל – אדם מלשון "אדמה לעליון". לאדם יש יכולת להגיע עד השמים, מה שלא ניתן לשאר בריות, וגם לזה אדם צריך להיות מודע, כיון שאדם שמתעסק כל חייו רק במלחמה נגד היצר ולא שואף גם להתעלות, לא יתקדם, וישאר מוצב ארצה.

יש קבוצות בעם-ישראל שהדגישו בעיקר את אפסיות האדם. לעומתן, יש קבוצות שהדגישו את גדלות ורוממות האדם. והאמת היא שצריך את הצירוף של שניהם – את השילוב של אדם שמכיר את חסרונותיו אך יודע גם את יכולותיו.

הסוד הוא להיות נטוע בארץ, אך מטרותיו ושאפיותו מגיעות השמימה. רק כך יהיה לו יציבות ועלייה בטוחה במעלות הסולם.

נקודה אחרונה שנוכל ללמוד מהסולם היא "נקודת הבחירה" המפורסמת של הרב דסלר. הוא מסביר שלכל אדם יש בחירה חופשית, אך בחירתו של כל אדם משתנה בהתאם לאדם – טבעו, חברתו ושאר הגורמים שהשפיעו ומשפיעים עליו. יש אדם שמלחמתו עם היצר היא על ביטול רגעים של לימוד תורה ויש אדם שמלחמתו היא האם לשמור שבת.

כל אדם נמצא בשלב אחר של הסולם הפרטי שלו ולכל אחד יש את המלחמה האישית, והמבחן האמתי של האדם הוא כמה התקדם וכמה מעלות עלה, ולא דווקא עד איזה שלב הגיע. משום שיתכן שיש אדם שנמצא גבוה מעליו, אבל תנאי חייו ונסיבות אחרות קבעו זאת, ולא עבודתו האישית. חשוב שאדם יידע זאת, אל ידמה את עצמו לצדיק רק מפני שמקיים הרבה מצוות, אם לא הצליח במלחמות האישיות שלו.

ככל שאדם מתעלה בעבודת ה' הוא מעלה את נקודת הבחירה שלו, ומלחמותיו הופכות להיות על דברים יותר נעלים.

יהי רצון שנסכיל ללמוד את הלך מסולמו של יעקב ונתעלה מעלה מעלה במדרגות הסולם.

מעניינת העובדה, שיש כאן הנגדה מוחלטת בין המעסיק לעובד. בעוד המעסיק הוא אבי הרמאים, העובד הוא אבי המתמידים, עובד שאינו מתרשל ומזלזל במאומה בעבודתו. הרי ודאי שיש להניח שיעקב רצה ללמוד תורה ולהתעסק בעניינים רוחניים, ואולי אף יכול היה למצוא היתרים שונים לכך, אך ישרותו ונקיות הדעת היו נר לרגליו. יעקב מבין שסולם חייב להיבנות מהמוסר הבסיסי, ועל גביו הקומה הנוספת. מחלומו של יעקב ומאישיות למדנו שזו דרכם של האבות, ומפורסמים דברי הנצי"ב בהקדמתו לתורה שהסיבה שספר בראשית נקרא "ספר הישר" היא מפני שהאבות היו קודם כל ישרים.

הרמב"ם מסיים את הלכות שכירות (יג, ז) בדברים הבאים: "כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כן העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה, וכן חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר 'כי בכל כחי עבדתי את אביכן', לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר 'ויפרץ האיש מאד מאד'. והנה דווקא כאן ראה הרמב"ם לקרא ליעקב "הצדיק" ללמדנו שרק בזכות יושר המידות זוכה אדם למדרגת צדיק.

תכונה זו, אם טבועה היא היטב באב – משפיעה על הבנים, שכן בהמשך הפרשה נאמר "וילך ראובן בימי קציר חטים" (ל, ז) ודורש המדרש על כך: "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", 'ותן את הארץ הזאת לעבדיך' וגו' (מדרש רבה ל, יד). כוונת המדרש ללמדנו, שהעובדה שהלך ראובן דווקא בימי קציר חטים, היא כדי שלא יהיה חשש גזל. ראובן למד הנהגה זו מאביו, וכן הוריש תכונה זו לזרעו. לא פלא שביקשו בחלוקת הארץ את עבר הירדן המזרחי ששם הוא מקום מרעה, כדי שלא יבואו לידי גזל, כי אין שם יישוב. זו כוונת המדרש בהביאו את המקרא "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".

נקודה נוספת שישנה בחלום יעקב היא הדגש על מיקומו של הסולם – "מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". האדם צריך להכיר את ערכו; מצד אחד מעפר יסודו, וידוע שאדם מלשון "אדמה", הארציות והחומריות מושכות אותו למטה. כל אדם יודע שפעמים